

Лиса М.В.,
студент СВО магістр, спеціальність (Біологія та здоров'я людини)
Лук'янова К.Є.,
студент СВО магістр, спеціальність Біологія
Чернищук В.П.,
студент СВО магістр, спеціальність Біологія
Науковий керівник — к.б.н., доц. О.А. Шевчук

ФІТОСТРУКТУРА ЛУЧНИХ АСОЦІАЦІЙ ЗАПЛАВИ РІЧКИ ПІВДЕННИЙ БУГ В ОКОЛИЦЯХ МІСТА ВІННИЦЯ

Вищі водні та прибережно-водні рослини займають відокремлене становище у рослинному світі завдяки своїм морфологічним, біологічним та екологічним особливостям і є одним із найважливіших компонентів прісноводних екосистем. Поряд з фітопланктоном, вони відіграють важливу роль у трофічному циклі і є первинною ланкою водних екосистем, служать джерелом їжі, кисню та місцем проживання для інших ланок циклу [1]. Тому гостро стоїть питання збереження біологічного розмаїття водних об'єктів регіону. Мета роботи полягала у вивченні фітоструктури лучних асоціацій заплави річки Південний Буг села Сабарів розташованого на південній околиці міста Вінниці.

Встановлено, що до флористичного списку лучних угруповань заплави річки Південний Буг дослідної території с. Сабарів розташованого на південній околиці міста Вінниці входить 89 видів судинних рослин, які відносяться до 2 відділів, 29 родин та 70 родів. Обстеження території рекреації і околиць дозволило виділити три підтипи лучного фітоценозу: схилі луки, низинні луки та власне прибережну зону, що безпосередньо межує з водоймою.

Схилі луки утворились при тривалому виробленні річкою Південний Буг свого русла та в даній місцевості включають подекуди відслонення гранітних відкладів. Вони мають недостатнє або помірне зволоження і живляться за рахунок стічних вод. Рослинність переважно мезоксерофітна, на скелястих відслоненнях подекуди зустрічаються сукуленти. В результаті систематичних досліджень схиліх лук виявлено 39 видів вищих рослин з 17 родин, з них 1 з родини *Campanulaceae*, 2 – з родини *Caryophyllaceae*, 4 – *Fabaceae*, 1 – *Plantaginaceae*, 3 – *Scrophulariaceae*, 2 – *Boraginaceae*, 1 – *Crassulaceae*, 5 – *Poaceae*, 1 – *Rosaceae*, 1 – *Rubiaceae*, 2 – *Violaceae*, 4 – *Lamiaceae*, 2 – *Ranunculaceae*, 1 – *Brassicaceae*, 1 – *Convolvulaceae*, 7 – *Asteraceae*, 1 – *Hypericaceae*. Основу трав'янистого покриву лучних асоціацій складають бобово-злакові трави, зокрема визначено 3 домінуючі види родини *Fabaceae*: *Trifolium pratense*, *T. aureum*, *T. repens* та 3 види родини *Poaceae*, які мають найбільшу рясність: *Dactylis glomerata*, *Festuca sulcata*, *Poa pratensis*. Родина *Asteraceae* представлена найбільшим різноманіттям – 7 видів, які мають незначну участь в асоціаціях. На кам'янистих схилах зустрічаються *Echium vulgare* та *Sedum acre*, а на горбах – *Origanum vulgare* та *Thymus serpyllum*, причому рясність останніх з роками зменшується. На межі зникнення в даному угрупованні є *Campanula persicifolia* та *Dianthus deltoides*.

Низинні луки сформувались на основі алювіальних відкладів в результаті

руслової діяльності річки Південний Буг і мають більш родючі та зволожені ґрунти. Рослинність мезофітна. Систематичні дослідження низинних лук виявили 37 видів вищих судинних рослин та 1 вид спорових, що належать до 17 родин, з них 3 види з родини *Polygonaceae*, 6 – *Asteraceae*, 1 – *Scrophulariaceae*, 2 – *Rosaceae*, 5 – *Fabaceae*, 6 – *Brassicaceae*, 2 – *Plantaginaceae*, 1 – *Urticaceae*, 1 – *Convolvulaceae*, 1 – *Rubiaceae*, 1 – *Primulaceae*, 1 – *Apiaceae*, 3 – *Poaceae*, 1 – *Ranunculaceae*, 1 – *Malvaceae*, 2 – *Lamiaceae*, 1 – *Equisetaceae*. Основу трав'янистого покриву складають види родини *Fabaceae*: *Trifolium pratense*, *T. aureum*, *T. repens*, *Lotus corniculatus* та вид *Erigeron canadensis* з родини *Asteraceae*. В достатній кількості зустрічаються *Polygonum aviculare*, *Achillea submillefolium*, *Matricaria discoidea*, *Mellilotus officinalis*, *Ranunculus acris*, *Equisetum arvense*. Серед лікарських рослин спостерігаються масиви *Polygonum aviculare*, *Achillea submillefolium*, *Cichoryum inthibus*, значно рідше зустрічаються *Polygonum hydropiper*, *Capsella bursa-pastoris*, *Plantago lanceolata*, *Urtica dioica*, *Mentha aquatica* та *Equisetum arvense*. Наявність останнього свідчить про закислення ґрунтів. Присутні поодинокі або невеликі групи екземплярів *Rumex confertus*, *Artemisia absintium*, *Plantago major*, *Althaea officinalis*, *Leunurus cardiaca*.

Прибережна зона характеризується підвищеним режимом зволоження та переважанням рослин-гігрофітів. 25 видів рослин, виявлені у прибережній зоні, належать до 20 родин, з них 3 види з родини *Poaceae*, по 2 види з родин *Typhaceae*, *Polygonaceae*, *Cyperaceae*, 1 видом представлені родини *Brassicaceae*, *Cyperaceae*, *Boraginaceae*, *Rosaceae*, *Rubiaceae*, *Equisetaceae*, *Alismataceae*, *Caryophyllaceae*, *Apiaceae*, *Scrophulariaceae*, *Asteraceae*, *Araceae*, *Butomaceae*, *Convolvulaceae*. Слід зазначити, що в останні роки спостерігається тенденція до зменшення чисельності *Alisma plantago-aquatica*, *Typha latifolia*, *Archangelica officinalis*.

Таким чином, вперше аналізуючи природну флору рекреаційної зони поблизу села Сабарів на Вінниччині, ми виділили такі закономірності: домінуюче положення в даній місцевості належить лучній рослинності, хоча можна виділити 3 типи угруповань: лучні схилі асоціації рослин, рослини на низинних заплавах та прибережні рослини, які безпосередньо контактують з водоймою; у складі лучних схилів асоціацій виявлено 39 видів рослин, на низинних луках – 37, прибережна рослинність представлена 25 видами. Беззаперечними домінантами є види родин *Fabaceae* та *Poaceae*, хоча в достатній кількості представлені родини *Asteraceae*, *Brassicaceae*, *Lamiaceae*.

Список використаних джерел

1. Криклива С. Д., Шевчук О. А. Фітосоціологічні особливості Вінницької області. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Географія*. Вінниця, 2008. Вип. 15. С. 48–53.
2. Криклива С. Д. Флористична характеристика рекреаційної зони поблизу села Сабарів на Вінниччині / С. Д. Криклива та ін. // *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія*. 2022. Т. 82, № 4. С. 13–20. DOI : 10.25128/2078-2357.22.4.2.